

All inclusive ponudba hotelov pripelje v Bodrum številne turiste. (Katja Ertl)

Sprehod med ostanki antičnega Efesa (Katja Ertl)

Sušenje paprike na drevesu v skromni vasici na poti do Efesa (Katja Ertl)

Namesto barvnega ometa fasado krasijo preproge. (Katja Ertl)

Doživetje turške iznajdljivosti

Kljub konkvistadorski logiki masovnega turizma v Bodrumu presenetijo predvsem domačini

KATJA ERTL

Med sprehajanjem po glavni ulici turškega Bodruma si je precej težko predstavljati sliko o pretekli podobi kraja, ki jo opisujejo v turističnih vodnikih. Eden danes najbolj obleganih krajev na turški obali je namreč nekoč veljal za mirno prebivališče obrtnikov in malih trgovcev. Številne obrtniške delavnice pa so danes zamenjale trgovine z oblačili in spominki, drobne trafike, bari in restavracije. Ulice, na katerih so si nekoč v vrsti sledili mesarija, železnica, izdelovalnica sandalov in predilnica preprog, so v skladu s potrošniškimi navadami turistov iz vsega sveta prevzele podobo tipičnega obmorskega letovišča. Podoben vtis dobiš tudi, ko po vijugastih obmorskih cestah obkrožiš bodrumski polotok. Skozi avtobusno steklo se ti namreč prikazujejo nasprotujoče si podobe blišča novih petzvezdičnih hotelov in bede zapuščenih apartmajskih hiš le nekaj deset metrov stran. Kljub konkvistadorski logiki masovnega turizma, ki na temelju all inclusive ponudbe, bazenskih kompleksov in mivkastih plaž s palmastimi senčniki vlada temu delu

Turčije, pa se vseeno najde priložnost za skodelico čaja s pridelovalcem tradicionalnih turških preprog ali za sprehod med kamnitimi ostanki antičnega Efesa.

“Turisti ste vsi enaki”

“Ne vem, ali je sploh smiselno, da greva v to trgovino, saj sam vidiš, da so si podobne kot jajce jajcu,” v angleščini dopovedujem prijatelju, preden vstopiva še v eno izmed mnogih trgovin z oblačili, ki so nakopičene v centru mesta. Moške srajce s krokodilčkom in športne majice s kljukicami so delovna uniforma prodajalcev, hkrati pa tudi najbolj pogosto prodajano blago v prodajalnah ponaredkov. “Moja trgovina ni enaka drugim,” se v pogovor vmeša eden izmed mladih črnolasih prodajalcev, ki je po naključju slišal moje prigovarjanje glede zapravljanja časa z nakupovanjem. Presenečena nad njegovim odzivom se mu nasmehnem in odidem naprej. Ko čez nekaj ur skupaj z drugo prijateljico nevede zaidem v isto trgovino, prodajalec brez kančka zadrege pristopi do mene. “Ti si tista punca, ki je rekla, da so vse trgovine enake,” začne s polomljeno angleščino. “Jaz pa mislim, da ste vi turisti vsi enaki. Pridete v mojo trgovino na ogled kot v kakšen muzej - pa še tam moraš plačati za to, da kaj vidiš,” z delno šaljivim, delno pa tudi resnobnim tonom glasu moteče navade turistov izpostavi mladi Turk. Nje-

gove besede povedo več, kot je morda sam sploh želel povedati - masovni turizem je po načelu “kar daš, to dobiš v zameno” oropan romantike. Ko turisti postanejo zgolj potrošniki, tudi domačinom ne preostane drugega, kot da prevzamejo vlogo preračunljivih prodajalcev.

Tam, kjer nakupujeta Mick Jagger in Valentino

Vseeno pa se med prodajalnami s ponaredki oblačil znanih blagovnih znamk tu in tam najde kakšna trgovinica, ki obiskovalca preseneti s svojo vsebino. Ena iz med njih je prodajalna, hkrati pa tudi obrtna delavnica tkalca tradicionalnih preprog **Ercana Acikla**. Fasada trinadstropne meščanske hiše je prekrita s pisanimi preprogami vseh mogočih velikosti - od majhnih predpražnikov do večmetrskih talnih pokrival. Presenečena nad precizno izvezenimi vzorci na preoblekah za okrasne blazine vstopim v prostor. Še preden se mi oči navadijo na tisoče barv in različnih ornamentov, ki obdajajo notranost trgovine, na tleh zagledam črnolasega mladeniča, ki z nogami, prekrižanimi po turško, v neke vrste zamaknjenosti prede vzorčasto preprogo. “Kar naprej, kar naprej,” mi z glasnim prigovarjanjem pride naproti starejši prodajalec. Ko mu opišem, kaj iščem, odhiti na ulico. Vrne se s kupom barvnih svilenih in platnenih preoblek za okrasne blazine.

Odločim se za tisto z zelenim vzorcem. “To bo 12 evrov,” nasmejani prodajalec pove ceno. Glede na to, da Turčija pregovorno velja za deželo barantanja, se še sama preizkusim pri zbijanju cene. “Pa naj bo, 10 evrov,” privoli brez pretirane vztrajnosti. Poslovim se in odidem nazaj na ulico. Po enournem neuspešnem brskanju za tradicionalnimi obrtniški izdelki se ponovno najdem v isti prodajalni. “Sem prišla nazaj,” poskušam razložiti, ko prodajalec z drobnim nasmeškom na ustih sporoča, da je pričakoval mojo vrnitev. “Kaj boste, gospodična, kavo ali čaj?” me preseneti z nenadnim gostoljubjem. Mlademu tkalcu preprog naroči, naj hitro stopi po čaj, mene pa posede na platneni divan. Zraven primakne še mizico, poslikano s prizori iz življenja v turških palačah. Med kramljanjem o njihovi obrti mi razkrije, da je trgovina na tej lokaciji že več kot 40 let, tkanje preprog pa je družinska obrt, ki se prenaša iz generacije v generacijo. Ko spijem še zadnji požirek črnega čaja in kupim še tri preobleke, prodajalec s prtom pokaže na fotografije na steni. “Mick Jagger in Valentino,” pove s ponosom. Znani glasbenik in modni guru sta namreč dve iz med njegovih strank.

Ene cene za domačine, druge za turiste

Naslednji dan izkoristimo za obisk Efesa, ki spada med najbolj ohranjena

antična mesta v Mediteranu. Več kot tri ure trajajočo vožnjo presekamo s postankom v eni izmed občestnih gostišč. Po makadamski poti se zapepljeno na dvorišče. Čeprav s slamo prekrita terasa ponuja čudovit razgled na razburkano morje, okolica restavracije z razpadajočimi stavbami in divjim rastjem daje vtis od boga pozabljene vasi. Na velikem drevesu s sivkasto krošnjo se suši v šope povezana rdeča paprika, nekaj deset metrov stran pa v vdolbini v peščenih tleh počiva na kratko verigo pripet ostareli mešanček. “Turkish coffe 2 euro,” lastnik gostišča nagovori turiste, ki se gnetejo pred improviziranim točilnim pultom. Zavedajoč se neurejenosti prostora se cene mnogim zdijo pretirane: “Najverjetneje so cenik spremenili takoj, ko so videli, da smo se ustavili,” izjavi moški iz skupine. In res - na plastični tabli, na kateri so bile z alkoholnim flomastrom napisane cene pijač in drobnih prigrizkov, je bilo z bolj pozornim pogledom mogoče videti zamegljene obrise izbrisanih števil. Kljub oderuskim cenam si je voznik avtobusa poleg kavice za malico privoščil še palačinko. Ni nas bilo malo tistih, ki smo pomislili, da njegov obrok “časti hiša” kot neke vrste provizijo za to, da se je avtobus ustavil ravno na tej lokaciji. Česar pa mu najverjetneje ne gre zameriti - avtobusni turizem je namreč bolj kot za spoznavanje gostoljubnosti primeren za pristo doživetje turške iznajdljivosti.